

Diacovensia 1993.-2013. Liturgijski prilozi

ZVONKO PAŽIN*

UDK: 264(05)“

1993/2013“

Primljeno:

20. veljače 2014.

Prihvaćeno:

11. ožujka 2014.

Kada govorimo o liturgijskim priložima u 20 godina izlaza našega časopisa, valja odmah napomenuti da su svi prilozi interdisciplinarni, tako da se pojedini liturgijski prilog može gledati i pod dogmatskim, povijesnim, pastoralnim, ekumenskim i inim vidom i zacijelo su razvrstani i u te skupine. Pritom neki prilozi u većem dijelu obrađuju upravo liturgijska pitanja, dok ih drugi koji puta djelomice obrađuju. Naravno, nema jedinstvenog mjerila razvrstavanja članaka po skupinama. Napomenimo još i ovo: tek od 2001. godine uz članak je naznačeno i znanstveno vrjednovanje, što ćemo onda i označiti uza svaki navedeni članak objavljen nakon 2000. godine.

Od ukupno 398 članaka pronašli smo 40 priloga koji obrađuju ili barem dotiču liturgijska pitanja, što iznosi gotovo 10%.¹

Veći dio članaka koji obrađuju liturgijska pitanja vezan je uz pojedine prigode:

- 125 obljetnica Vjesnika (glasnika) Đakovačke i Srijemske biskupije (1997.)
- Zbornik prigodom 200. obljetnice ustanovljenja Bogoslovnog sjemeništa i filozofsko-teološkog učilišta, danas Katoličkoga bogoslovnog fakulteta (2006.)
- Teološko pastoralni seminar: »Identitet prezbitera u izgrađivanju Crkve« (1998.)
- Teološko pastoralni seminar: »Mjesto i poslanje Crkve u demokratskom društvu« (2001.)

* Izv. prof. dr. sc.
Zvonko Pažin, Katolički
bogoslovni fakultet u
Đakovu Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku,
P. Preradovića 17, p.p. 54,
31400 Đakovo, Hrvatska,
zvonko.pazin@os.t-com.hr

¹ Ukoliko je u nekom članku određeno liturgijsko pitanje tek uzgredice spomenuto, nismo ga ovdje navodili.

- Teološko pastoralni seminar: »Svećenik i liturgija« (2002.)
- Simpozij o svećeništvu (2010.)
- Teološko pastoralni seminar: »Svećenik – propovjednik« (2010.).

Radove smo podijelili po tematici.

1. Teologija liturgije

S područja teologije liturgije nalazimo dva članka.² Jedan govori o ulozi Duha Svetoga u slavljenju sakramenata,³ dok drugi proučava ulogu znaka u obrednom izvršavanju otajstava spasenja.⁴ Naglašava se, dakle, bogoslužje kao mjesto gdje se – djelovanjem Duha Svetoga – u simbolima ostvaruje i izvršuje spasenje ostvareno vazmenim otajstvom Isusa Krista.

2. Povijest

Iz povijesti liturgije čitamo četiri rada. Povodom 125. obljetnice *Glasnika/Vjesnika Đakovačke i Srijemske biskupije*, predstavljaju se liturgijski prilozi u njemu u tome razdoblju (1873.-1997.).⁵ Drugi članak, povodom 200. obljetnice visokoškolskog studija i đakovačkoga sjemeništa, opširno govori o liturgijskom životu svećeničkih kandidata u đakovačkom sjemeništu i to na osnovu rukopisa – bilježnica koju su pisali »duktori« – predstavnici bogoslova (1907.-1987.).⁶ Treći prilog progovara o biblijsko-kršćanskom poimanju liturgije tijekom povijesti,⁷ a četvrti prilog uvodnik je koji govori o liturgijskoj obnovi i odgoju za liturgiju.⁸

² Uz članak ćemo navesti i kraticu njegova vrjednovanja. Do godine 2000. o tomu nema naznake, pa uz članke iz toga razdoblja navodimo oznaku »N«. Od 2001. članci se vrjednuju, pa ćemo uz njih navoditi: izvorni znanstveni rad (IZV), pregledni rad (PR), Izlaganje na znanstvenom skupu (IZL).

³ A. STARIĆ, Duh Sveti i shvaćanje sakramenata u novom Katekizmu Katoličke Crkve, u: *Diacovensia* 2(1994.)1, str. 178.-188. (N)

⁴ I. ŠAŠKO, Suvremena liturgijska teologija: znak i obredno uzbiljenje otajstva, u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 9.-32. (IZV)

⁵ Z. PAŽIN, Liturgijski prilozi u *Glasniku/Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije*, u: *Diacovensia* 6(1998.)1, str. 143.-162. (N)

⁶ Z. PAŽIN, Liturgijski život svećeničkih kandidata u đakovačkom sjemeništu (1907.-1987.), u: *Diacovensia* 14(2006.)2, str. 533.-630. (IZV)

⁷ Z. PAŽIN, Biblijsko-kršćansko poimanje liturgije kroz povijest, u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 33.-44. (IZL)

⁸ V. DUGALIĆ, Liturgijska obnova i odgoj za liturgiju, u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 5.-8. (UVODNIK)

3. Jezik u bogoslužju

O liturgijskom jeziku dva su vrijedna rada: jedan članak govori o Strossmayerovu doprinosu očuvanja ćirilometodske baštine (u teškim vremenima germanizacije i mađarizacije),⁹ a drugi o pitanju staroslavenskoga i tzv. »ruskog« jezika u hrvatskoglagoljskim liturgijskim tekstovima.¹⁰

4. Liturgijska glazba

O liturgijskoj glazbi nalazimo, nažalost, samo jedan kraći, ali vrijedan članak.¹¹

5. Liturgijska godina – štovanje svetih

O liturgijskoj godini, osobito o štovanju svetaca, sedam je članaka. Jedan predstavlja obnovu vazmenoga bdjenja (1952.-1958.), kako se donosi u *Vjesniku Đakovačke biskupije*, u vremenima kada je to bio jedno od rijetkih vjerskih glasila te je baš zbog toga doprinos ovoga časopisa velik u provedbi obnove vazmenoga bdjenja i cijelog Velikoga tjedna.¹² Dugi oveći članak progovara o mučeništvu prema važećem misalu, odnosno molitvama o slavlju mučenika.¹³ Za našu je krajevnu Crkvu osobito vrijedan rad o mučeništvu Ireneja Sirmijskoga iz 4. st.¹⁴ Čak četiri rada govore o biskupu Strossmayeru i njegovu štovanju svetih: o njegovu štovanju Blažene Djevice Marije,¹⁵ o slikama¹⁶ i skulpturama¹⁷ u njegovoj (đakovačkoj) katedrali. Čudesno je koliko nam samo građe za proučavanje nudi velebno djelo biskupa Strossmayera!

⁹ A. ŠULJAK, Biskup Josip Juraj Strossmayer i ćirilometodsko-glagoljska baština, u: *Diacovensia* 2(1994.)1, str. 275.-294. (N)

¹⁰ I. JURČEVIĆ, Staroslavenski i »ruski« jezik u hrvatskoglagoljskim liturgijskim tekstovima, u: *Diacovensia* 18(2010.)1, str. 225.-246. (IZV)

¹¹ V. SITARIĆ, Glazba i liturgija, u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 139.-142. (N)

¹² Z. PAŽIN, Obnova vazmenog bdjenja u »Vjesniku biskupije đakovačke« (1952-1958), u: *Diacovensia* 2(1994.)1, str. 328.-333. (N)

¹³ Z. PAŽIN, Mučeništvo u Misalu Pavla VI., u: *Diacovensia* 5(1997.)1, str. 17.-68. (N)

¹⁴ A. BENVIN, Muka sv. Ireneja Srijemskoga. Ranokršćanski portret biskupa mučenika, u: *Diacovensia* 2(1994.)1, str. 82.-109. (N)

¹⁵ A. ŠULJAK, Kult Majke Božje u pastoralnom djelovanju biskupa Josipa Jurja Strossmayera, u: *Diacovensia* 1(1993.)1, str. 108.-121. (N)

¹⁶ M. MIRKOVIĆ, Ikonološka analiza zidnih slika u đakovačkoj katedrali sv. Petra, u: *Diacovensia* 3(1995.)1, str. 323-336. (N); Antun JARM, Bogorodičini likovi u đakovačkoj katedrali, u: *Diacovensia* 1(1993.)1, str. 122.-130. (N)

¹⁷ N. TARBUK, Skulpture đakovačke katedrale, u: *Diacovensia* 3(1995.)1, str. 337.-358. (N)

6. Euharistijsko slavlje

O euharistijskom slavlju više je članaka, pogotovo što je 2010. godine održan simpozij o svećeništvu, a iste godine i Teološko-pastoralni seminar s temom: »Svećenik – propovjednik«. Jedan rad donosi povijesnu posebnost vezanu uz euharistiju: alegorijsko tumačenje mise.¹⁸ Drugi predstavlja euharistijsko slavlja kao mistagošku stvarnost (uvođenje u otajstva), pri čemu osobitu važnost imaju obredni znakovi.¹⁹ Predstavljaju se zatim nove misne molitve vazmenoga vremena u trećem tipskomu izdanju Rimskoga misala (2002.), koji (još uvijek) nije preveden na hrvatski.²⁰ Jedan ovogodišnji članak na zanimljiv način govori o antropologiji hrane i blagovanja, kao polazištu za razumijevanje euharistije.²¹ Više je članaka vezano uz Teološko-pastoralni seminar 2010. godine, koji je govorio o homiliji. Jedan donosi povijesni pregled propovijedanja u otačkom vremenu,²² među kojima se posebno progovara o Augustinu,²³ drugi daje liturgijsko-teološko utemeljenje homilije,²⁴ treći, polazeći od najnovijih istraživanja, progovara o suvremenom kontekstu i mogućnostima slavljenja riječi u liturgiji.²⁵ Četvrti članak donosi rezultate i analizu istraživanja o propovijedanju u Osijeku i Đakovu 2002. godine.²⁶ Konačno, jedan članak (opet na osnovu istraživanja) bez ikakvih teoloških pretenzija donosi retoričku analizu homilije, što ga čini posebno zanimljivim, jer predstavlja pogled sa strane.²⁷

¹⁸ Z. PAŽIN, N. ČUTURA, Alegorijsko tumačenje mise u nekim našim molitvenicima, u: *Diacovensia* 1(1993.)1, str. 131.-141. (N)

¹⁹ A. CRNČEVIĆ, Mistagogija euharistijskoga slavlja, u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 45.-60. (IZL)

²⁰ Z. PAŽIN, Nove misne molitve vazmenoga vremena u tipskom izdanju Rimskog misala iz 2002., u: *Diacovensia* 13(2005.)1, str. 141.-158. (IZV)

²¹ Đ. PARDON, Kruh naš svagdašnji. Antropologija hrane i blagovanja – polazište za shvaćanje liturgijskih simbola u slavlju sakramenta euharistije, u: *Diacovensia* 21(2013.)1, str. 157.-178. (PR)

²² D. TUKARA, Propovjedništvo u crkvenih otaca, u: *Diacovensia* 18(2010.)3, str. 483.-500. (IZL)

²³ I. RAGUŽ, Sustavno-teološko promišljanje o propovijedi, u: *Diacovensia* 18(2010.)3, str. 501.-516. (IZV)

²⁴ Z. PAŽIN, Liturgijsko-teološko utemeljenje homilije, u: *Diacovensia* 18(2010.)3, str. 517.-535. (PR)

²⁵ P. ARAČIĆ, Liturgija i riječ: suvremeni kontekst i mogućnosti, u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 61.-74. (IZL)

²⁶ G. GRBEŠIĆ, Anketa o propovijedanju (Đakovo i Osijek, 2002.), u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 125.-138. (N)

²⁷ G. KIŠIČEK, Retorička analiza svećeničkih propovijedi, u: *Diacovensia* 18(2010.)3, str. 537.-550. (IZV)

7. Prezbyter – predslavitelj i predsjedatelj bogoslužja u suradnji s biskupom

Služba prezbitera nužno je vezana uz liturgiju, poglavito uz euharistiju, tako da su članci koje izdvajamo u ovom naslovu nužno vezani uz prethodni govor o euharistiji.²⁸ Jedno teološko razmišljanje vidi svećeništvo, između ostalog, snažno obilježeno sakramentalnošću i crkvenošću (zajedništvom).²⁹ Jedan članak zorno prikazuje kako se iz same posvetne molitve kod svećeničkog ređenja mogu vidjeti osnovne značajke svećeničke službe.³⁰ U svjetlu Druge biskupijske sinode svećenik se, između ostaloga, promatra kao onaj koji slavi riječ i posvećuje (puk) u bogoslužju.³¹ I drugi prilozi naglašavaju ulogu prezbitera kao onoga koji presjeda euharistijskom slavlju,³² odnosno kao onoga koji naviješta riječ i slavi otajstva,³³ što je jedna od osnovnih postavki njegova djelovanja.³⁴ Prezbyter je onaj koji, između ostaloga, treba promicati i liturgijske službe (jer je u starini svaka služba u Crkvi bila povezana bilo s ređenjem, bilo liturgijskim postavljanjem).³⁵ Povezano s već rečenim o homiliji kao dijelu euharistijskoga slavlja, posebno se progovara o prezbiteru kao propovjedniku, jer je teologija bez propovijedanja prazna.³⁶

8. Ostale teme

U okviru govora o obiteljskom pastoralu jedan članak obrađuje mogućnosti slavlja blagoslova u obitelji, s posebnim osvrtom na hrvatska izdanja obrednika blago-

²⁸ Dio članaka je s TPS 1999. »Identitet prezbitera u izgrađivanju Crkve«; TPS 2002. ima temu: »Svećenik i liturgija«; TPS 2010. ima temu: »Svećenik – propovjednik«, a iste godine (2010.) bio je i znanstveni skup o svećeništvu.

²⁹ G. GRESHAKE, Svećeništvo u Crkvi danas, u: *Diacovensia* 17(2009.)2, str. 219.-231. (N)

³⁰ A. CRNČEVIĆ, Liturgijske slike prezbiterske službe. Teološki naglasci iz liturgije ređenja, u: *Diacovensia* 18(2010.)2, str. 279.-290. (IZV)

³¹ M. SRAKIĆ, Prezbiterska služba u svjetlu 2. biskupijske sinode Đakovačke i Srijemske, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 169.-181. (N)

³² Z. PAŽIN, Prezbyter – predsjedatelj euharistije, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 97.-106. (N)

³³ Z. PAŽIN, Prezbyter, navjestitelj i slavitelj Kristova djela spasenja, u: *Diacovensia* 18(2010.)2, str. 329.-362. (IZV)

³⁴ P. ARAČIĆ, Prezbyter pred izazovima posebnih vidova pastoralnoga djelovanja, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 43.-62. (N)

³⁵ Đ. HRANIĆ, Identitet prezbitera i promicanje ostalih službi u Crkvi, u: *Diacovensia* 7(1999.)1, str. 63.-79. (N)

³⁶ E. SALMANN, Svećenik između zvanja i mistike, u: *Diacovensia* 18(2010.)2, str. 271.-278. (IZV); M. SRAKIĆ, Prezbyter – navjestitelj evanđelja u demokratskom društvu, u: *Diacovensia* 10(2002.)1, str. 91.-103. (IZL); I. RAGUŽ, Svećenik – propovjednik, u: *Diacovensia* 18(2010.)3, str. 439.-440. (Uvodnik)

slova.³⁷ Jedan članak obrađuje liturgiju i ekumenizam,³⁸ drugi govori o prožimanju liturgije i kateheze³⁹ te, na koncu, jedan komentira i problematizira odnos liturgije i medija, s naglaskom na radijskom ili televizijskom prijenosu euharistijskoga slavlja.⁴⁰

Zaključak

Načelno možemo biti zadovoljni zastupljenošću liturgije u našem časopisu. To svakako treba zahvaliti značenju liturgije u životu Crkve, jer je *lex orandi – lex credendi*. Ono što Crkva vjeruje (naučava, izlaže) to onda i u otajstvima i slavi. Na zastupljenosti liturgijskih pitanja svakako možemo zahvaliti i znanstvenim skupovima koji su više ili manje doticali liturgijska pitanja. Članci su, sa znanstvenoga stajališta, vrijedni. Od kada se članci znanstveno vrjednuju (2001.) devet je izvornih, preglednih 4, jedan je uvodnik, a sedam ih je vrjednovano kao izlaganje na znanstvenom skupu. Od ostalih devetnaest, kao što je već rečeno, ima izuzetno vrijednih članaka koji imaju vrijednost izvornih.

³⁷ Z. PAŽIN, Različiti oblici liturgijskih blagoslova obitelji, u: *Diacovensia* 15(2007.)2, str. 71.-89. (PR)

³⁸ A. ČEČATKA, Ekumenska dimenzija liturgijskog života, u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 93.-124. (IZL)

³⁹ L. ZOVAK, Kateheza i liturgija: liturgijska kateheza i katehetska dimenzija liturgije, u: *Diacovensia* 11(2003.)1, str. 75.-92. (IZL)

⁴⁰ Z. PAŽIN, Liturgija i mediji: odredbe i smjernice, u: *Diacovensia* 19(2011.)3, str. 327.-342. (PR)